

quo modo erit debita eadem forma ratione talis actus : hoc autem est meritum de congruo, et nihil aliud. Quapropter rationes adductæ in præcedenti capite hanc assertionem æque probant. Nam id, quod datur homini intuitu moralis dispositionis proportionatæ, non datur omnino gratis : ideoque hac dispositione admissa etiam tollitur perfecta ratio gratiæ : nam aliquo modo gratia subicitur labori humano.

30. Atque hæc probationes, quas de homine nondum ad finem vocato adduximus, si recte spectentur, cum proportionem procedunt de homine extra statum gratiæ sanctificantis existente, et per solam naturalem rationem, et vires liberi arbitrii operante : quia per tale opus ad nullum novum supernaturalis gratiæ auxilium, sed donum se potest disponere. Quia nulli tali operi facta est promissio DEI de supernaturalibus bonis, nec ipsum opus de se habet proportionem cum tali gratia ; nec etiam ex dignitate personæ operantis, illam participat, cum supponatur esse in statu peccati mortalis : nec denique ex CHRISTO, cum ex illo, et in illo non fiat. Quocirca licet peccator jam habeat fidem et spem infusas, et cum illis operetur aliquod morale bonum, si non operatur ex illis aliquo modo, revera non se disponit, vel ad ipsius fidei, vel spei augmentum, vel ad nova supernaturalia auxilia recipienda, quibus se ad poenitentiam infusam paulatim præparet. Quia in tali homine respectu talis operis, fides et spes solum se habent quasi materialiter, et per accidens, seu concomitanter. Unde, quando Daniel dicebat Regi : *Peccata tua eleemosynis redime*, non est putandum consuluisset illi eleemosynas, ut puta opera misericordiæ : sed primum omnium exegisse ab illo veram fidem in DEUM, et recognitionem, quod illum suis peccatis offendisset, et spem obtinendi ab illo veniam : atque hoc modo consuluisset illi, ut ex hac fide, spe, et intentione faceret eleemosynas ad redimenda peccata. Et ad eundem modum sunt similia Scripturæ testimonia intelligenda.

31. Idemque a fortiori est de homine vocato ad fidem, non tamen credente, sed potius dissentiente, repugnante rebus fidei : nam ille dum ita est affectus non potest se disponere ad fidem, cum supponatur esse in pessima dispositione. Quod si non repugnet, sed deliberet, an credere debeat, necne : etiam ille indiget auxilio Dei, ut ulterius proficiat. Nam si aliquid boni faciat, ut a Deo illuminetur, jam aliquo modo incipit credere, et operari ex gratia Dei, nam illa intentio non est sine aliqua

credulitate in Deum, et spe, quod ab eo illuminari possit. Item illa intentio opus pietatis est, quod sine gratia fieri non potest : et ideo per tale opus bonum aliquo modo disponi potest ad ulteriora auxilia recipienda, ut infra capite vigesimo latius dicemus. At vero, si talis homo post illam vocationem aliqua bona opera faciat, eodem modo quo antea ex sola ratione naturali faciebat, nihil per illa se disponit moraliter ad auxilia gratiæ supernaturalia, et a fortiori constat ex dictis de fidei peccatore : quia tunc tota illa vocatio ad fidem, quæ præcessit, materialiter, et concomitanter se habet ad bonum opus, quod postea fit.

32. *Dubium.* — *Responsio.* — Solum posset dubitari de quibusdam actibus, quos viribus naturalibus sui ingenii, et liberi arbitrii potest talis homo facere circa ipsas res fidei sibi jam propositas, vel de illis per se recogitando, vel ab aliis interrogando, aut audiendo, et meditando solo discursu naturali, ut eas melius concipiat : ac tandem prudentius deliberet. Quin eo etiam pervenire potest, ut fide acquisita, et humana illa credat, et ad ea humano etiam modo afficiatur. At non videtur posse negari, quin per hos actus talis homo melius disponatur ad recipiendam ultimam vocationem, et affectum ad fidem. Dicenda vero sunt duo. Unum est, hos actus, si aliquam rationem dispositionis habent, magis esse physice, quam moraliter : quo modo non est inconveniens, hominem unum per proprietates sibi naturales esse aliquo modo magis dispositum ad exercendas supernaturales actiones, quam alium, sicut supra dicebamus de angelis, quod perfectiores in natura fuerunt quodammodo capaciores perfectioris gratiæ, et homo melioris ingenii est magis dispositus ad facilius percipiendas res fidei : et homo bene temperatus in complexione sua, est aptior ad virtutem. Sic ergo ille homo vocatus ad fidem, per illos actus, quos postea adhibet, potest reddi facilius et promptior, quoad physicam facultatem ad recipiendas illustrationes fidei, etiam si moraliter non habeat dispositionem per se ordinatam ad supernaturalia dona. Aliud dicendum est, illos actus, licet fieri possint sine interna gratia propria ordinis supernaturalis, non tamen fieri sine speciali providentia gratiæ, nec sine auxiliis, et concursibus non debitis naturæ, ut sic, ac proinde aliquo modo gratuitis, quia omnia fundantur in prima vocatione supernaturali, quæ jam supponitur. Et ideo quidquid est dispositionis in illis actibus, non est omnino sine gratia.

33. *Aliud dubium.* — *Responsio.* — *Summa totius capitis.* — Supererat dicendum de homine justo, et non per justitiam, sed per naturam solam bene aliquid moraliter operante, sed de hoc est peculiaris quæstio, an per tales actus, non solum se disponat, sed etiam mereatur, vel de congruo, vel etiam de condigno, quæ ad præsens institutum non refert. Dices imo referre multum, quia posset fortasse talis homo per tales actus se disponere ad recipiendum perseverantiæ donum, atque adeo ad prædestinationem suam, vel quoad unum ex præcipuis effectibus ejus. Respondeo tales actus revera ad hoc non valere, tamen qui hoc de illis affirmaret, non deberet id naturæ tribuere, sed gratiæ. Quia nimirum tanta est dignitas sanctificantis gratiæ, ut sicut tribuit personæ, cui inhæret, singularem dignitatem, ita refundat aliquo modo illam in omnia bona opera ejus, etiamsi alioqui quoad physicam efficientiam a sola virtute naturali fiant. Et ita si quod esset ibi meritum, vel dispositio ad proprium prædestinationis effectum, jam non ex natura, sed ex gratia, quod non repugnat, ut infra videbimus. Et præterea talia opera in homine prædestinato non fierent sine speciali providentia proveniente ex virtute gratiæ electionis ad gloriam, ut infra dicemus, ideoque prius essent effectus prædestinationis, quam causa alterius effectus ejus, quod autem unus effectus sit causa alterius per se notum est, ut in sequentibus attingemus. Unde tandem relinquatur, opera mere naturalia, non solum esse non posse causam dispositivam ad totam prædestinationem, verum etiam nec ad aliquem proprium effectum ejus, ut ex discursu facto constat. Theologi vero, quia oppositum senserunt, vel pie interpretandi sunt, quod non de dispositione loquantur, sed tantum de carentia obicis, seu impedimenti, de quo infra dicetur. Vel excusandi sunt, quia non viderunt se in Massiliensium sententiam inclinasse, unde, qui sapientiores facti id adverterunt, sententiam retractarunt. Fundamentum autem illius doctrinæ ex dictis solutum est, et plura dicemus in sequentibus.

CAPUT VIII.

QUID SENSERINT ANTIQUI PATRES PRÆSERTIM GRÆCI, ET INTER EOS CHRYSOSTOMUS DE INITIO GRATIÆ, VEL PRÆDESTINATIONIS EX OPERIBUS NATURÆ.

1. *Opinio quorundam.* — Hæc quæstio ad hunc puncti complementum necessaria visa est,

nequis offendant, vel legens hos Patres antiquos, vel modernos scriptores, qui putant Græcos Patres præsertim Chrysostomum non recte de initio gratiæ sensisse, propter nonnulla ejus loca, et verba sine dubio subobscura, præsertim hom. 17, in Joann. et 12, ad Hebræos, ubi inter alia (inquit) *Deum non prævenire voluntates, ne nostram teneret libertatem*; sed expectare, ut nos incipiamus: deinde vero ad jungere dona sua: unde Massilienses hoc præcipue argumento contra Augustinum utebantur, quod ejus doctrina nova videretur et superioribus Patribus contraria. Et videntur præcipue intelligere Chrysostomum, nam Casianus, Massilius, præcipuus auctor discipulus fuit Chrysostomi, cujus doctrinam imitari profitetur, ut constat ex lib. de Incar. Et ex locis supra citatis apparet, nihil amplius dicere, quam Chrysostomus. Unde si Chrysostomum interpretari velimus, eadem ratione Casianum, Faustum et reliquos exponere poterimus.

2. *Patres antiquos recte de causa prædestinationis sensisse.* — *Prima conjectura.* — Hæc sententia mihi nullo modo probari potest: nam præterquam quod per se consentaneum est pietati et rationi, sanctos Patres orthodoxe exponere, ubi commode fieri potest, multa in præsentia occurrunt propter quæ videtur incredibile, Chrysostomum, vel alios Patres in ea fuisse sententia. Primo quidem, quia doctrina a nobis confirmata tam clare, et manifeste docetur a Paulo (sicut vidimus) ut non potuerint dicti Patres maxime Chrysostomus mentem Pauli et sensum ignorare, quod si non ignorarunt, certe non contradixerunt.

3. *Secunda conjectura.* — Secundo, quia Cælestinus papa in epistola ad Gallos, confirmando Augustini doctrinam, reprehendit contradictionem Massiliensium, ut novitatem perniciosam, et contrariam doctrinæ Patrum. Neque est verisimile, tam facile fuisse approbaturum Augustini doctrinam, si putasset esse contrariam prioribus Patribus.

Tertia conjectura. — Tertio simile argumentum sumi potest ex Concilio Arausicano quoad involvit auctoritatem Leonis papæ, approbat enim sententiam Augustini, et in principio, et fine canonum dicit, illam sententiam esse acceptam a Patribus. Quod item confirmat Vincentius Lyrinensis, libro contra prophanam novitates, capite ultimo.

4. *Quarta conjectura.* — Quarto item sumitur ex consensione Episcoporum Orientalium in Concilio Palæstino, quod refert Augustinus,

epist. 106, c. 11 et 12, dicens ibi fuisse damnatam Pelagii sententiam jam exortam, et sententiam Semipelagianorum antequam esset exorta, quia in veritatibus ibi definiti virtute anathematizata fuit. Græci tamen Episcopi in suis conciliis maxime adherere solent sententiis Patrum Græcorum: ergo non est verisimile contra eorum mentem definivisse. Quod argumentum maxime probat de Chrysostomo, qui vel eo tempore vivebat, et aliqui censent probabile adfuisse illi Concilio, vel certe ejus doctrina in manibus omnium tunc versabatur, et in maxima æstimatione habebatur.

5. *Quinta conjectura.*—Quinto hinc D. Augustinus in eadem Epistola 106, circa finem, absolute profert, catholicam Ecclesiam semper hanc doctrinam tenuisse, et lib. de prædest. Sanct., cap. 14, respondens ad hanc objectionem ex Patribus: *Quid opus est (inquit) ut eorum scrutemur opuscula, qui priusquam hæc hæresis oriretur non habuerunt necessitatem in hac difficili questione versari: quod procul dubio facerent, si respondere talibus cogerebantur, unde factum est, ut de gratia Dei quid sentirent, breviter, et transitorie attingerent.* Non ergo sentis, doctrinam Patrum suæ esse contrariam, sed potius in illa virtute, et breviter contineri. Unde in aliis locis semper bene Chrysostomum interpretatur, ut videre licet, libr. de Nat. et Gratia, cap. 64, et maxime lib. 1, contra Julianum, c. 6 et 7, lib. 2, c. 6, ubi inter alia dicit (quod valde notandum est): *Chrysostomum eo tempore secure fuisse locutum in Ecclesia catholica: quia Pelagiani nondum erant exorti, et a catholicis recte intelligebatur.*

6. *Sexta conjectura.*—Sexto addo, divum Augustinum sæpe confirmare doctrinam suam testimoniis antiquorum Patrum, nam, lib. de prædest. Sanct., in principio, et de Bono persever., cap. 14, affert illam sententiam Cypriani: *In nullo gloriandum, quia nostrum nihil est, putatque esse sufficientem ad totam doctrinam suam confirmandam.* Simili modo de Bono perseverantiae, cap. 19 et 23, affert Ambrosium propter verba quædam generalia: *Non est in potestate nostra cor meum, et orare Deum gratia spiritualis est.* Rursus eodem cap. 19, affert Nazianzenum, oratione de paschate 44, solum, quia habet verba similia generalia. At nos simili modo addere possumus Basilium, homilia 22, de Humilitate dicentem: *Nihil tibi relictum est, o homo, de quo gloriari possis, et infra: Tibi non innotuit Deus per tuam justitiam, sed tu illi per suam bonitatem, Cyrillum Hierosolym., Cateches. 1, dicen-*

tem: Dei est gratiam conferre, tuum acquirere, et custodire. Significans primum esse solius Dei, secundum vero esse nostrum, non tamen sine adjutorio Dei, ut in simili declaravit Augustinus 1, *Retract.*, cap. 23 et statim iterum dicens. Et infra subdit idem Cyrillus: *Ne spernas gratiam, quia gratis datur.* Philo æqualis Epiphonio, et per divinam revelationem ab ipse consecratus Episcopus, in lib. 1, in Cant., in tom. 1, Biblioth. Sanct. circa illa verba. *Terribilis ut Castrorum acies ordinata,* cum dixisset, bona opera esse necessaria, subdit: *Sed prius sponsus descendat in hortum oportet, nihil enim ad id potest humana fragilitas, nisi divina gratia præventa.* Et infra, *Gratia* (inquit) *alliciendo incipit.* Sanctus etiam Diadochus, lib. de Perfect. Spir., cap. 89, egregie declarat processum gratiæ, et quomodo ab ipsa bona omnia incipiant. His adjungere possumus Hilarium, Ps. 118, Octon. 4, circa illa verba: *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis.* Omnia (inquit) *vult a bonitate suo inchoari,* et Octon. 3, circa id: *Inclina cor meum in testimonia tua.* Prius (inquit) *quæ a Deo sunt cum honore proposuit.* Ex Hieronymo etiam multa sumi possunt Dialog. 1, contra Pelagianum, quæ in superioribus attigimus.

7. Ad Chrysostomum veniamus, qui, hom. 28, in Genes., versus finem, egregie declarat, quomodo per divinam gratiam fides hominibus suadeatur, et cum proposuisset multa impedimenta, subdit, *Prævia gratia sustulit hæc omnia,* et homilia 38, inter alia. *Alioquin preces nostras semper præveniens.* Et idem egregie declarat, quomodo fides, et petitio Chananæ a gratia initium habuerit. Item homilia 12, in primam ad Corinth., circa illa verba, cap. 4: *Quid habes, quod non accepisti? Acceptum habes (inquit) non hoc, aut illud, sed omnia quæ habes; non enim hæc recte facta, tua sunt, sed divinæ gratiæ, etiamsi fidem dicas, ea extitit ex vocatione:* Multa similia habet hom. 8, in eadem epist., circa illa verba, *unicuique sicut divisit,* etc., et hom. 8, ad Philip. *Deus qui operatur in nobis, etc. Et propensionem (inquit) voluntatis ipse nobis præbet, et operationem.* Similia homilia 38, ad Populum. *Oportet humiliari, quod alios prætergressus in te Deus inclinavit.* Et infra: *Ne mercedem reputes, ut capias mercedem, gratia confitere salvari, ut ipse tibi se debitorem confiteatur.* Alia postea referam. Atque hi omnes Augustinum præcesserunt.

8. At eodem fere tempore fuit Marcus Eremita, cui simul cum Chrysostomo Massiliensium sententia tribuitur, propter pauca ejus

verba, quæ infra referam ex libro de Paradiso. Ille autem tum ibi, tum in alio præcedenti libro de Paradiso et lege spirituali, egregie declarat totam doctrinam de gratia. Nam fere in principio sic ait: *Primum omnium certo scimus, Deum totius boni esse auctorem, principii, tum medii, tum finis:* quod recte prosequitur per octo capita prima, et caput quadragesimum. *Omnis virtutis initium Deus est,* et cap. 47: *Omne bonum proficiscitur a Deo pro nutu dispensante.* Cap. vero 53, habet sententiam notandam pro his, quæ infra dicemus: *Omne opus bonum, quod per nostram naturam operamur, tantum equidem facit, ut a contrario malo, aut vitio abstinemus: Caterum extra gratiam sanctificationis accessionem nobis facere non potest.* Alia multa habet c. 56 et c. 137 et 168. Ex libro autem de Paradiso, solum affero hæc verba: *Quod per gratiam donatur, non jam metiri debemus pro modo, et merito antecedentis infirmitatis, si quidem gratia jam non esset gratia.*

9. His addere possumus Cyrillum Alex. et Damascenum, Augustino posteriores, licet Cyrillus fere fuerit æqualis. Ille igitur, lib. 1, in Joann., cap. 20, obiter exponens illud Pauli: *Quid habes, quod non accepisti? Non solum (inquit) esse, sed etiam bene esse et sic aut sic esse accipiunt.* Et infra, *sola libertate largientis ditantur.* Et lib. 10, in Joann., cap. 24, optime de hoc propositum exponit illud: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, Ego,* inquit, *notum me vobis ignorantibus feci clementia commotus.* Et hoc exemplo declarat, *Deum convertere indignos et repugnantes.* Et lib. 5, in Isai. 25, attingens illa verba: *Si quis sitit, veniat ad me. Accipiant, inquit, non ementes pecunia: sed liberalissima, ac promptissima vocantis munificentia.* Infra vero subdit, *per fidem cætera emi.* Damascenus autem, lib. 2, de Fide, c. 30, sic de Deo scribit: *Ipse omnis boni principium et causa est, et sine ejus cooperatione et auxilio impossibile est nos, aut bonum velle aut agere: at in nobis est immanere virtuti et sequi Deum nos ad illam vocantem.*

10. *Locis Chrysostomi occurritur.*—Sed quid ad Chrysostomum. Respondeo imprimis, cum non sit sibi contrarius, et quædam verba cum aliis sint concilianda, potius ea quæ difficilia apparent, trahenda esse in bonum sensum aliorum, quam e converso, quia et facile fieri potest, et id est magis consentaneum rationi, ac pietati. Deinde, quia in cæteris Patribus fere eadem diligentia necessaria est, quam in eis adhibent, et admittunt moderni

auctores: non video autem cur in Chrysostomo crediderint id fieri non posse. Ergo existimo, hos Patres imitatos esse Scripturam, quæ interdum gratiæ tribuit omnia, interdum initium boni operis videtur ab homine postulare, Isai. 30: *Expectat Dominus ut misereatur vestri,* 1 Reg. 3. *Præparate corda vestra Domino.* Et Psal. 118: *Præveni in maturitate et clamavi,* et multa sunt similia, quæ etiam Concilium Tridentinum affert, sessione 6, et ea exponit, quia per hæc admonemur libertatis nostræ vel excitamur, ut bene utendo una gratia, aliam impetremus, vel ad aliam disponamur, non vero significatur per verba similia, exordium salutis, vel prædestinationis esse ex nobis. Eundem ergo esse censeo sensum Chrysostomi et antiquorum Patrum. Sed ad singulas locutiones quæ huic veritati obstare videntur, veniamus.

11. *Variae locutiones Patrum enodantur.*—*Prima locutio.*—Prima est illa adducta, *Deus nostras non prævenit voluntates, ne nostram tæmeret libertatem.* Sed imprimis eadem reperitur apud Damascenum, libro 2, de Fide, c. 29 et 30, lib. 4, c. 22, ubi dicit, *Deum non præfinire, seu prædestinare hos actus.* Deinde Chrysostomus, hom. 2, in Psal. 50, expresse dicit: *Provocat nos Deus dicens, da et tu aliquid,* et homil. 23, in Genes., circa finem, recta de Gratia præveniente sentit. Optime vero homilia 44, in Joann. *Generosi cujusdam animi est inspirationes divinas non abjicere.* Quod superno auxilio fieri declarat. Respondeo igitur, ea locutione solum intendere, Deum non prævenire voluntates nostras, eas ad unum determinando, vel quod perinde esset, physice prædeterminando. Et in idem redit quod D. Thomas ad Damascenum respondet locutum esse de prædestinatione necessitante.

12. *Secunda locutio.*—Secunda locutio Chrysostomi est, *Deum expectare ut nos incipiamus, ut ipsi perfectionem adjungat.* Verumtamen et Nazianzenus, et Ambrosius ita loquuntur, quos Augustinus in suam sententiam adduxit. Ambrosius enim, lib. 2, de Abraham, cap. 7, sic inquit: *Talem te præbe bonis studiis et prompta fide, ut Deus vocet te.* Similia habet in Ps. 118 oct. 10, in principio et in illa verba, *Fiat misericordia tua, ut consoletur me.* Nazianzenus vero, orat. 31, exponens illa verba Matth. 19: *Non omnes capiunt hoc verbum, sed quibus datum est, volentibus (inquit) datum est.* Hilarius præterea, loco supra citato. *Est, inquit, a nobis cum oramus exordium: infra vero addit, Orationis clamorem non vocis, sed fidei spiritu*